

Herinneringen aan OBV

Sorteren

Frans Hoogstede werkte 44 jaar bij de giro. In een zedelijke serie blik hij terug.

Stel je een grote zaal voor met aan beide zijden van het middenpad een aantal rijen van twee maal vijf houten buro's. Je overbuurman zag je niet want die was afgeschermd door een verticaal bord, ongeveer hetgeen we nu in onze kantoortuin hebben maar dan van degelijk hout.

VB/Sort (Voorbereiding/Sortering)

Dat was nog eens een afdeling waarvan de afdelingsnaam exact aangaf, wat er gebeurde. Ik zat hele dagen slappe overschrijvingsformulieren handmatig te sorteren en dat gedurende 45 uren: 5 dagen van acht uur en de zaterdag tot 13.00u. Van RSI hadden we nog nooit gehoord maar de eerste dagen had ik flink spierpijn in armen en polsen.

In dat sorteren zat een strak schema: eerst werd op rekeningnummer-af op duizendtallen gesorteerd (grof sorteren) en daarna kreeg iedereen een stapel om "fijn" te sorteren. Als het dag-pakket formulieren op volgorde lag werden deze verdeeld over de tafels van de afdeling Rekening-Courant (RC). Op RC waren de invoer voor het (af-)boeken van de rekeningen. Dit al "geautomatiseerd" met behulp van Adler of Burroughs boekhoudmachines. Als dit was gebeurd begon het riedeltje opnieuw met het sorteren op nummer-bij.

De afdeling RC was voorbehouden aan de afgestudeerden: degenen die het mulo-diploma wél in de zak hadden. Van horen zeggen: er heerste daar een streng regiem betreffende het kloppen van de “boekhouding”. Alle bedragen werden getotaliseerd en het kleinste verschil in de totale dagbalans moest worden opgelost: voor een cent verschil werd massaal overgewerkt.

De locatie in 1961 was het gebouw Rijnkade, vijf geschakelde barakken op de plaats waar nu de oprit voor de Nelson Mandela-brug is gesitueerd (de ‘golven’). Direct aan de Rijn dus, waarbij mij een tragische gebeurtenis met een silo met zand, waarbij een spelend kind onder een schuivende lading zand om het leven kwam, nog helder voor ogen staat. Een gebouw ook met wat gebreken: op hete dagen werd door de bedrijfsbrandweer water op de daken gespoten ter koeling.

Sorteren

MVB (Mechanische Voorbereiding)

In april 1962 was de overgang op ponskaartjes in volle gang en mocht ik me gaan bekwamen om het mechanisch bedrijf te ondersteunen. Het handmatig sorteren werd overgenomen door machines. Daar kwam ook nog wel handwerk bij kijken maar nu kwam het aan op de snelheid die je ontwikkelde bij het vullen en leeghalen van de magazijnen van de machine. Vooral geen stapel laten vallen of een bak (met 2000 ponskaarten) omstoten want dan kon je dus opnieuw beginnen. De rijen saaie bureaus met ritselende formulieren waren vervangen door een aantal rijen ratelende sorteermachines.

Een volgende bewerking op weg naar de automatisering was het machinaal tellen en afdrukken van de gironummers en bedragen uit de ponskaarten. Dan moest je zo’n apparaat (tabelleermachine) wel eerst duidelijk maken wat je wilde. Dit ‘programmeren’ geschiedde nog met behulp van kabeltjes met aan beide zijden een stekkertje die op een bepaalde wijze velden en functies op een gaatjesbord (30x30 cm?) met elkaar verbond. Al een soort programmeren dus. Voor deze techniek heb ik eind 1962 de Basiscursus ponskaartentechniek (Hollerith) en begin 1963 de praktijkcursus IBM machines in de grote stad Amsterdam (IBM Frederiksplein) gevolgd. De afstanden waren toen nog veel groter dan nu en die twee dagen cursus waren voor mij dan ook een spannend avontuur.

De Donkere Kamer

Al snel toch was ik weer terug bij de afdeling Mechanische voorbereiding / tabellering; er werd nog steeds gesorteerd maar ook werden op die afdeling alle opdrachten en de afrekeningen op microfilm gezet. Deze films (Kodak, 16 mm) werden direct na oplevering in-huis ontwikkeld: mislukte er iets tijdens opname of ontwikkeling dan kon dat nog worden hersteld voordat alles het huis uit was of was opgeborgen.

Ik heb me met nog drie collega's tot 1967 nuttig gemaakt in dit proces. Naast het filmen waren we vooral bezig in de donkere kamer: een ruimte bestaande uit twee kamers met een lichtsluis tussen het lichte en donkere deel.

In afwisselend dag en nachtdienst zorgden we er voor, dat de films werden voorzien van een label, in de donkere kamer met een ammoniak mengsel werden ontdaan van de anti-halo-laag, op het gevoel! werden opgespannen op een metalen raam van ongeveer 70x70 cm, een nauwkeurig aantal minuten werden neergelaten in een roestvrij stalen bak met ontwikkel-vloeistof (wekker!) en daarna in een bad met fixeer. Dan kon raam met film in een spoelbak/lichtsluis om na een eerste inspectie aan de andere zijde van de wand in de droogkast zijn uiteindelijke vorm te krijgen en met een viewer te worden gecontroleerd op ontbrekende/mislukte gedeeltes.

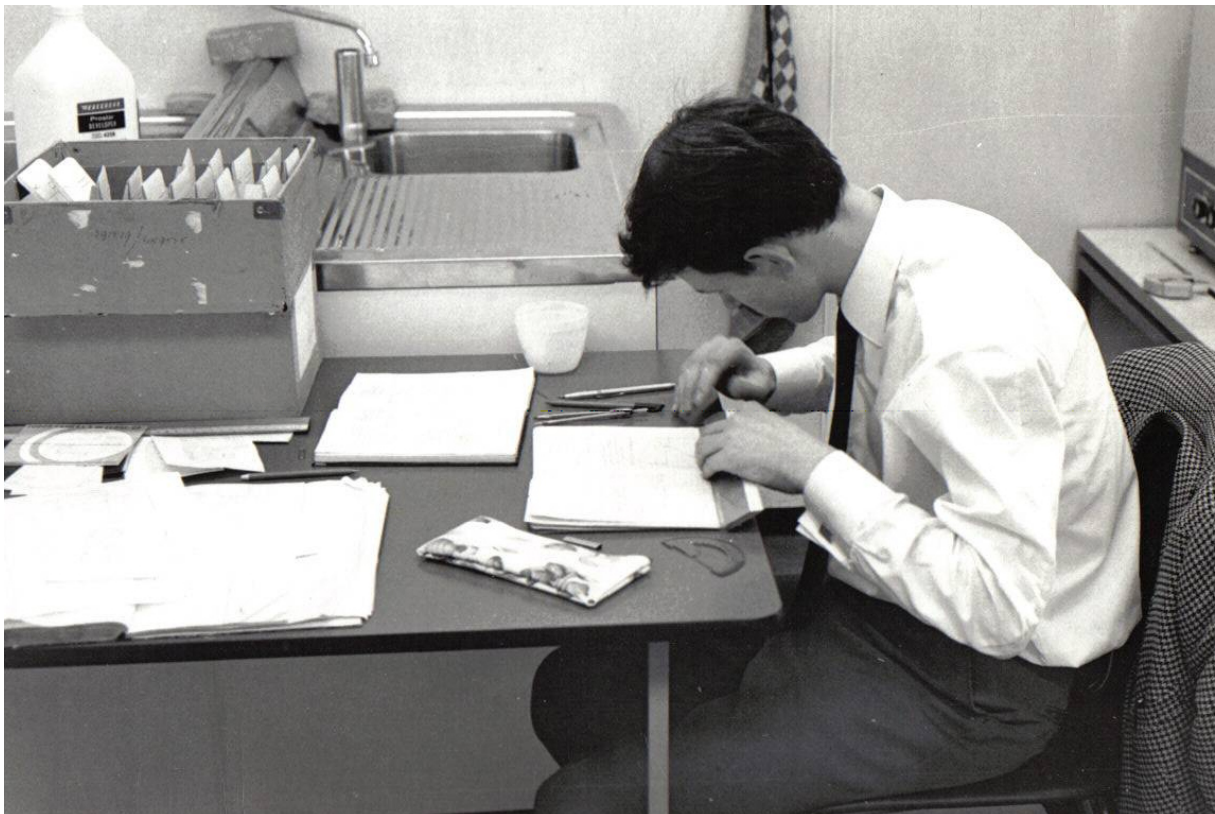
Al met al een procedure waar nogal wat wachttijd in zat, een tijd die ik meestal nuttig besteedde met het maken van huiswerk: ik wilde toch nog wat bijleren.

Ik herinner me vooral de nachten: behalve de portier was ik dan vaak de enige in het hele pand aan de Rijnkade. Daarbij speelde zich een deel van het werk af in het donker. Radio's waren er niet dus zorgde ik zelf maar voor muziek: ik heb ook daar al heel wat af gefloten.

Een enkele maal kregen we bezoekers: voor kleine rondleidingen waren we een dankbaar onderwerp. Omdat dat vaak stoorde hebben we op zekere dag de ammoniakfles wat meer gelegeerd dan strikt noodzakelijk. Wij hadden daar geen last meer van maar onze **laatste!** bezoekers gingen met betraande ogen snel naar een andere bezienswaardigheid.

Elektronische Verwerking

1967: het computertijdperk had al een tijdje zijn intrede gedaan en na het behalen van mijn MULO-diploma mocht ik daar ook een onderdeel van gaan uitmaken. Ik werd opgeleid tot operator bij de IBM 1401. Op het laatst stonden er 14 van deze computers waar de massale voor-verwerking op werd gedaan. Dat was dan het inlezen van de diverse soorten opdrachten en het sorteren daarvan. Daarnaast stond er nog een vijftal waar alles werd samengevoegd en waar de boeking plaats vond.

Ergens in het computermuseum staat nog wel zo'n apparaat. Ze vulden per stuk ongeveer een huiskamer en hadden naast een inleeseenheid 5 manshoge tape-units en een centrale processor met een intern (ringetjes) geheugen van naar ik meen wel 64 kilobytes!

Het opdrachtenpakket werd weggewerkt in afwisselend een dag- en een nachtshift met begintijden van resp. 08.00u en 23.30u en variabele eindtijden.

Programma's werden op ponskaarten aangeleverd en per stuk ingelezen (programma inlezen, opstarten en uitvoeren, resetten en het volgende programma inlezen). Het aftasten van de ponskaarten gebeurde, door deze tussen een rij borsteltjes en een koperen rol door te voeren. Deze borsteltjes wilden nog wel eens defect raken en werden dan soms door ons vervangen cq

gerepareerd als het wachten op een IBM-technicus wat ongelukkig uitkwam. Solderen kon ook met een aansteker (die had bijna iedereen: roken was toen nog niet ongezond)!

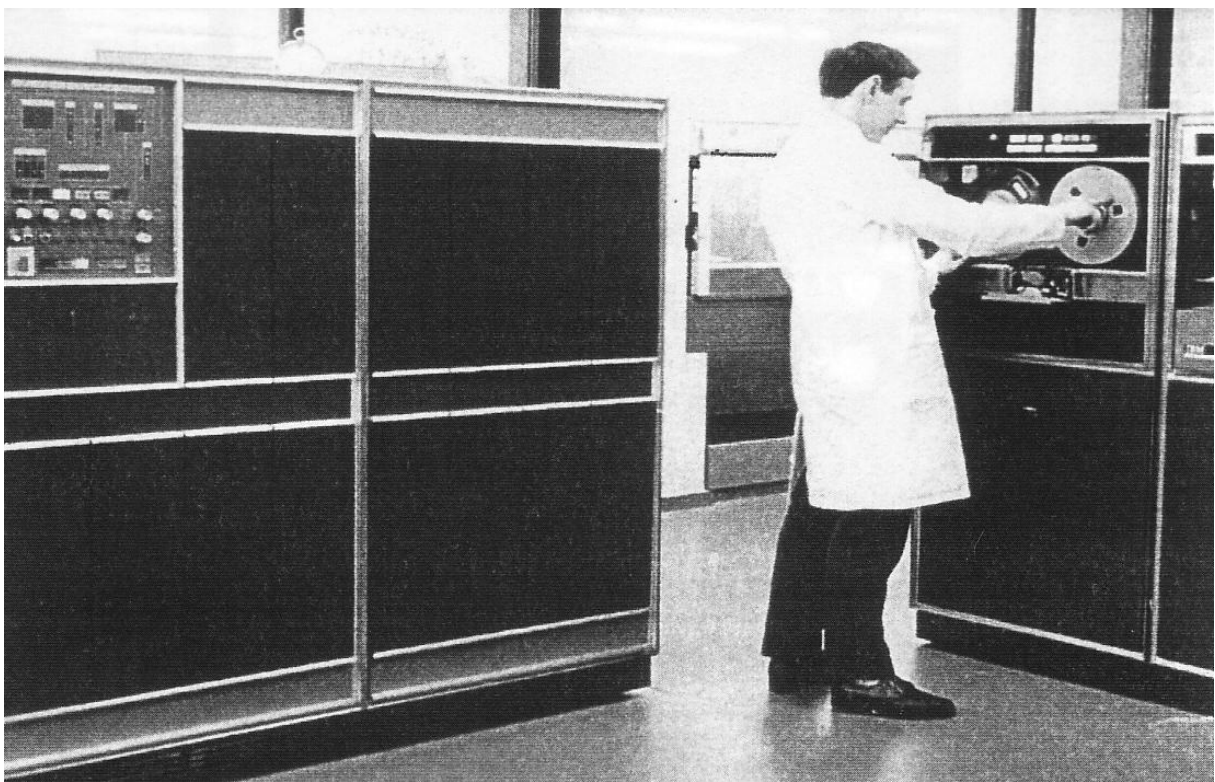
Het einde van een tape werd gemarkeerd door een spiegellend plakkertje. Het kwam ons wel eens goed uit om een tape-einde te forceren: dan werd het glimmend vlak van een gewone schaar tussen tape en fotocel gehouden. Overigens werd op EV vooral hard gewerkt, temeer omdat de dienst eindigde en richting huis kon worden gegaan op het moment dat alle opdrachten waren verwerkt.

SenP

S en P: Systeemanalyse en Programmering.

Later heeft deze afdeling nog vele namen gekend: cdAUT (concerndienst Automatisering), DIT (Divisie InformatieTechnologie, en verschillende variaties op SO (SysteemOntwikkeling)

Ontwikkelen was in 1976 nog simpel: je had programmeurs en later systeemanalysten en daarmee waren de functies wel op. Volmac was toen nog niet in beeld: we begonnen met een aantal kandidaten aan een algemene automatiseringsopleiding bij een onderdeel van Post: Directoraat automatisering (DAUT) in Leidschendam. Gedurende vier weken werden we ingewijd in de geheimen van hardware, schema's en tabellen, (basic) programmeren en bestandsorganisatie.

Ik herinner me dat we met een aantal gelukkigen de eerste week in een gribushotelletje in Voorburg bivakkeerden. Dat beviel toch niet zo geweldig want daarna zijn we op en neer aan het reizen geslagen. Al met al denk ik, dat hetgeen we daar toen hebben geleerd, thans gemeengoed is op de basisschool.

Geslaagd en wel keerden we terug op ónze basis en konden we ... verder met studeren want er moest in zelfstudie COBOL en ASSEMBLER worden geleerd. Onder leiding van een ervaren programmeur konden daarna de eerste stapjes worden gezet op het programmeerpad.

Een programma schrijven betekende toen nog: de instructieregels op (speciaal) papier zetten, in hokjes, in blokletters, zodat de codeersters dit gemakkelijk konden overnemen. Naar een speciale sectie van Codering brengen. Gecodeerde 80 kolomkaarten controleren en eventueel laten herstellen. Dan wandelde je vol verwachting naar de computerzaal om je kaarten in te lezen, een

De kantoren

Arnhem:

Rijnkade, vijf geschakelde barakken op de plaats waar nu de oprit voor de Nelson Mandela-brug is gesitueerd (de 'golven'). Direct aan de Rijn dus.

Oude Kraan, ook een noodgebouw dat tijdens mijn diensttijd ('63 /'64) ten westen van het gebouw Rijnkade werd opgetrokken. Ik herinner me de nachtelijke tochten met een kar met bakken ponskaarten tussen deze twee gebouwen.

Kerkstraat Arnhem, een fraai, nu nog bestaand gebouw, waarin opleidingen werden gegeven

Archief Duiven, opslag voor onder andere de dagelijkse duplicaat gegevenstapes (zoals met Saldi en NAW)

Ahrendgebouw, (Velperweg) waarachter vaak nog parkeerplaatsen waren als bij het gebouw Molenbeeke geen plaats meer was.

Molenbeeke, een gezellig klein kantoortje waar we in de loop der jaren twee perioden gehuisvest zijn geweest vanwege ruimtegebrek in het Kruisgebouw.

Velperweg, kruisgebouw: verdrong eind jaren zestig een aantal fraaie bomen en monumentale villa's op de Velperweg. Een enorm gebouw voor die tijd dat vanaf 1968 werd betrokken.

Den Haag:

Beatrixlaan, de CADM ofwel Centrale administratie. Vierkant kantoorgebouw.

Spaarneplein, de eerste vestiging van de PCGD. Een fraai gebouw waarvan de monumentale hal en de vrij unieke jacobslift nog het meest indruk op me hebben gemaakt.

Laan van Meerdervoort, waar onze directie lang heeft gezeteld.

Zeestraat: klein kantoor waarin voornamelijk ontwikkelaars waren gehuisvest. Schuin tegenover Panorama Mesdag met een parkeergarage alleen bereikbaar met een enge autolift.

Vissekom (Bontekoekade); modern vierkant gebouw dat zijn naam dankte aan zijn volledig glazen buitenkant. Nooit goed de weg in kunnen vinden. Je bereikte het via het fraaie station Hollandspoor.

Amsterdam:

Leeuwenburg aan de Amstel: hadden ze nooit moeten verlaten. Ideaal gesitueerd: pal aan het station.

Haarlemmerweg, na de verplaatsing van het station Sloterdijk een stuk minder makkelijk bereikbaar.

Een hele partij gebouwen in ZO die ik met wisselende frequentie heb bezocht: Amsterdamse poort, Nieuw amsterdam, Financial plaza en de Olifant (hoe bedenken ze de namen).

Gouda:

Codeercentrum, een laagbouw vol onnavolgbaar snel tikkende dames die de geschreven mutaties vertaalden in ponsgaatjes.

Zoetermeer:

Een te automatiseren drukkerij-administratie..

Leeuwarden:

Avero: tegenover het station.

Zwei (de paddestoel).

Philips (bevolkt door onze Friese ontwikkelaars).

En ook nog eventjes: een gebouw bij "Us mem" (een standbeeld, een friese ode aan de koe), waarvan ik de naam niet meer kan achterhalen.